

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Epistolarvm Innocentii III. Romani Pontificis Libri Vndecim

Innozenz <III., Papst>

Parisiis, 1682

Eidem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-20020

riffima in Christo filiae nostrae Ingeburgi Reginae Francorum uxori tuae conjugalem affectum, quod quidem si feceris, nos apud Deum tibi volumus esse sponsores quoniam & in praesenti & in futuro ipse tibi mercedem retribuet supra merita in speratam. Datum Laterani VII. Idus Decembris, pontificatus nostri anno undecimo.

E I D E M.

Veniens ad apostolicam sedem dilectus filius Guido nuntius tuus regias nobis litteras praesentavit, perens ex parte tua suppliciter viva voce ut carissima in Christo filia Ingeburgi Regina Francorum uxore tua sponte ad religionis propositum transeunte ac publicè confitente in loco securo, sicut Legatus noster statuerit, teque jurante quòd eam carnaliter non cognoveris, liceat tibi aliam ducere in uxorem; quia, sicut felicis memoriae Alexander Papa praedecessor noster respondit, licet in evangelio Dominus dixerit non licere viro uxorem suam nisi ob causam fornicationis dimittere, intelligendum est tamen secundum sacri expositionem eloquij de iis quorum matrimonium est carnali copula consummatum, sine qua matrimonium consummari non potest; & ideo si non est à viro suo cognita mulier, licitum ei est ad religionem transire, sicut idem alibi dicitur, quòd post legitimum de praesenti consensum licitum est alteri conjugum eligere monasterium, etiam altero repugnante, quemadmodum quidam sancti de nuptiis vocati fuerunt, dummodo carnalis commixtio non fuerit subsecuta, & alteri remanenti, si commonitus continentiam servare noluerit, licitum esse videtur ut ad secunda possit vota transire; quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest transire unus ad Deum & alter in seculo remanere. Cum igitur hanc solam causam assignet, quòd si mulier per commixtionem carnalem non est effecta una caro cum viro, eo etiam repugnante ad religionem valeat transinigrare, nullam aliam circumstantiam allegando, patet profectò quòd existente causa, subsequi potest effectus, praesertim cum sicut commixtio sexuum designat unionem inter verbum & humanam naturam, quia verbum caro factum est & habitavit in nobis, sic animorum consensus significet caritatem inter Deum & justam animam; quoniam qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo; & ideo

sicut vinculum unionis inter verbum & humanam naturam separari non potest, sic vinculum conjugale inter virum & uxorem eis viventibus non potest dissolvi postquam per commixtionem sexuum effecti sunt una caro; sed sicut glutinum caritatis inter Deum & animam saepe dissolvitur, ita conjugalis potest commixtio separari quando solus inter conjuges consensus extitit animorum, propter illud quod inquit Apostolus protoplasti verbum exponens dicens: *Erunt duo in carne una. Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia.* Porro cum veritas ipsa, quæ Deus est, non per Apostolum vel Prophetam, sed per se ipsam in evangelio suo dicat, *Quod Deus conjunxit homo non separet, & Vir non dimittat nisi propter causam fornicationis uxorem;* non est à nobis extendenda licentia ut causa religionis vir ab uxore vel uxor à viro discedat, nisi quantum exempla sanctorum & patrum statuta declarant, ne humana praesumptio constitutionem divinam transgredi videatur. Profectò legimus quosdam sanctos ex ipsis nuptiis ad eremi solitudinem & peregrinationis pauperiem evolasse; quorum exemplo fortè commoniti quidam praedecessores nostri dixerunt quòd *desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere, monasterium tamen eligere sibi licet, & decreta legalia desponsatam, si converti voluerit, nullo censuerunt damno mulctari.* quamvis exempla paucorum communem legem non faciant, praesertim illorum qui creduntur ab inspiratione divina fecisse, cum de nuptiis vocati legantur, quoniam, ut inquit Apostolus, *Vbi spiritus Dei est, ibi libertas, & qui spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege.* Praefata verò decreta non de conjugibus sed de sponis quidam intelligi voluerunt, sicut ipsorum verba demonstrant, quæ non conjugatam sed desponsatam appellant. Sed nec ex praedictis decretis vel exemplis colligitur quòd alterutris conjugum, si tales etiam conjuges reputentur, ad religionis propositum transeuntibus, reliqui ad copulam transierint conjugalem, nisi quòd praefatus Alexander Papa legitur cuidam Episcopo de quadam muliere mandasse quòd si vir ejus eam carnaliter non cognoverat, & ipsa vellet ad religionem transire, sufficientem ab ea cautionem reciperet, ut vel ad religionem transiret, vel ad virum suum infra duorum mensium spatium accedere procuraret. Verùm utrum intentio tua, fili carissime,

F f . iij

Epist. 18.
Super eadem
11. Epist. 104.

Epist. 18.
De causa
ortu.

Cap. 7.
De coarct.
conjugio.

Cap. 7.
De palli.
in eod. tit.

Epist. 11.
Sponsalia
velit sup.
rik.

17. q. 2. c. 17.
18.

Cap. Ex publi.
co. De conv.
conjug.

infra hos limites concludatur quos exempla sanctorum vel patrum decreta praefigunt, diligenter oportet adverti; ne si fuerit in hoc casu, quod Deus avertat, erratum, nobis ac tibi grande periculum & grave scandalum oriatur. Manifestum est enim quod ad praedictam Reginam conjugem tuam aliquoties accessisti ut carnaliter eam cognosceres, diligentem ad hoc operam impendendo; cui licet te asseras non potuisse carnaliter commisceri, fortasse tamen in ipso tali commercio aliquid circa eam extraordinarie peregristi. Nunc autem et si necessaria sibi facias congruè ministrari, quantum ad victum pertinet & vestitum, ipsam tamen in arcta facis custodia detineri, ut de suis neminem secum habeat marem aut feminam, nec etiam ipsa palatium in quo tenetur possit exire, neque quisquam ad eam sine tuo speciali mandato infra ipsum palatium possit intrare, quam hoc modo detentam multifariam induci fecisti per inductores utique multiformes, multis & magnis promissis muneribus, ne dicamus comminationibus intentatis, ut habitum religionis assumat & se dicat à te cognitam non fuisse, ut sic aliam tibi copulare possis uxorem; quamvis ipsa Legatis nostris confessam fuerit in iudicio quod tu eam carnaliter per commixtionem sexuum cognovisti, & hoc ipsum nobis multoties intimaverit, quasdam nobis ante triennium patentes litteras suo sigillo munitas in testimonium destinando, in quibus constantissime profiteretur quod tu eam carnaliter cognovisti, & si forte contrarium confiteretur aliquando, nunquam contrariae confessioni credamus, quia confessionem huiusmodi extorqueret ab ea vel metus poenae vel studium evadendi, sicut in simili casu Teberga Regina legitur contra Lotharium Regem olim sanctae memoriae Nicolao Papae praedecessori nostro scripsisse. Ex praemissis verò decretis vel exemplis propositis haberi non potest quod ij qui causa religionis suas deseruerunt uxores, ad illas intraverint. Tu autem ad praedictam conjugem tuam non solum intrasti, sed ut carnaliter ipsam cognosceres diligentem operam impendisti. Nullus illorum uxorem induxit ut ad religionem transferret, quatinus ipse ad aliud conjugium transvolaret. Tu verò non solum ad hoc praefatam induxisti Reginam, verum etiam multis promissionibus provocasti; quin immo iuramentum ab illa ut hoc ageret accepisti, mille libras annui redditus pol-

licendo. Nullus illorum vel modico tempore in custodia coarctavit uxorem. Tu autem per octo jam annos praefatam Reginam in arcta fecisti custodia detineri. Quin immo cum illi legantur transisse de nuptiis, vel alij transire voluerint antequam ad nuptias pervenissent, haec post sextum decimum annum à contracto conjugio transire monetur, utinam non cogatur. A nullo illorum uxor conjugale debitum postulavit. A te verò memorata Regina frequenter exegit, sed illud ei reddere denegasti. Nullus illorum uxor se cognitam dixit ab ipso. Saepesata verò Regina constanter asseruit, etiam in iudicio, quod tu eam carnaliter cognovisti. Unde si nunc contrarium fateretur, non esset ejus simplici verbo credendum, cum & de his qui causa frigiditatis affirmant se non potuisse ad invicem commisceri beatus Gregorius Papa statuerit ut eorum uterque septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis dicat iurejurando quod nunquam permixtione carnis conjuncti una caro effecti fuissent. Quanto magis ergo illa praestare debet simile iuramentum quae nimio tædio videtur affecta, ut non dicamus, correpta timore, seducta consiliis, vel illecebra promissis. Vides ergo, fili carissime, quod circa praefatam Reginam longè amplius processisti quam secundum exempla proposita vel praemissa decreta fuerit processum ab aliquo qui causa religionis suam deseruerit uxorem, vel cujus uxor ob causam eandem reliquerit suum virum. Nec putes quod ista dicamus quasi circa te nimium velimus exercere rigorem, cum ex comparatione similis facti possis advertere nos erga te magnae benignitatis gratiam impendisse. Tempore quippe praefati praedecessoris nostri Nicolai Papae memoratus Lotharius Rex, non minimus, sed maximus inter Reges, Tebergam uxorem suam propria temeritate dimisit, & superduxit Gualdradam, faciens illam in arcta custodia detineri & istam regali honore tractari. Cumque praefato praedecessori nostro suam illa querelam deponeret, inter cetera libellum appellatorium destinavit, in quo non quidem adhuc confessam, sed cogi se ut contra se falsum diceret crimen innotuit, subjungens quod si amplius foret compulsus, sciretur quod non veritate, sed timore mortis, & evadendi studio, quia non posset aliter, diceret quod Rex vellet. Ex iis potes & debes advertere quantum tuae magnificentiae curaverimus

Vide cap. lxxv
de habit. in
frigid. & tu
letic.

& in verbis & in factis deferre. Prædictus enim prædecessor superinductam Gualdradam pellicem Lotharij appellabat; nos autem superinductam à te nunquam appellavimus tuam pellicem, sed nobilem mulierem. Ille præfatum Lotharium non appellabat simpliciter Regem, sed si Rex veraciter dici posset qui nullo salubri regimine appetitus corporis refrænabatur. Nos autem te non solum Regem simpliciter appellavimus, sed catholicissimum Principem & Christianissimum Regem. Ille duos Archiepiscopos, Coloniensem videlicet & Treverensem, deposuit pro eo quòd injustam sententiam in causa conjugij protulerunt. Nos autem nec unum Archiepiscopum deposuimus, Remensem videlicet, avunculum tuum, qui sententiam divortij seu potius ludibrij fabulam promulgavit. Ille Lotharium Regem & superinductam Gualdradam excommunicationis mucrone percussit. Nos autem, etsi protulerimus sententiam interdicti, non quidem in totum regnum, sed in partem aliquam regni tui, non tamen te vel superinductam excommunicationi subjecimus, sed nec illi vel tibi officia divina subtraximus vel ecclesiastica subduximus sacramenta. Licet etiam te sæpissime monuerimus ut præfatum conjugem tuam debitæ restitueres libertati & regali faceres honorificentia pertractari, nondum tamen ad hoc apostolica te compulimus potestate, sed nec ad reddendum ei debitum conjugale sæpissime postulanti adhuc ecclesiastica censura compulimus, multotiens commonitum diligenter. Putasne, magnifice Rex, quòd etsi præfatus prædecessor noster præstantior nobis fuerit merito & scientia, nos eo simus officio & potestate minores, ut quod ille justitiæ zelo succensus erga tantum Regem egisse dinoscitur, nos erga te pari zelo succensu agere non possimus, vel amodo minus justè agere valeamus quod hætenus fortè plus justo distulimus exercere? Vt autem cognoscas affectum dilectionis & gratiæ quam erga te gerimus, ecce temperato rigore mandamus dilecto filio Gualæ sanctæ Mariæ in Porticu Diacono Cardinali apostolicæ sedis Legato quatinus, quemadmodum per regias litteras postulasti, ut tuis verbis utamur, appellatione remota procedat super negotio matrimonij, sive de affinitate, sive de maleficio, sive de religionis proposito, sive alio quocunque modo rationabili per quem solent matrimonia separari, causa fuerit propo-

sita coram eo, ita videlicet ut licet hujusmodi variatio sit suspecta, modò de affinitate, modò de maleficio, modò de religione proponere, seu quolibet alio indistinctè ad conjugium dirimendum, si amen ad quæstionem affinitatis volueris habere recursum, formam observet quam super eodem articulo aliis Legatis duximus præfigendam; si verò causam volueris prosequi maleficij, formam sequatur sibi præfixam. Quòd si de proposito fuerit religionis agendum, idem Legatis & præscripta prudenter attendat & proponenda consideret diligenter; ac demum si de partium processerit voluntate, causam in quolibet casu canonico sine deciderit, vel ipsam sufficienter instructam ad nostrum remittat examen, præfigens partibus terminum competentem quo per responsales idoneos nostro se conspectui præsentent justam auctore Deo sententiam recepturæ. Illo semper in omnibus observato, ut præfate Reginæ omnimoda provideatur libertas, quemadmodum in simili casu jamdictus prædecessor noster Nicolaus constituit ita dicens: *Sive de conjugij federe, sive de adulterij crimine sit judicium agendum, nulla patitur ratio Tebergam cum Lothario inire posse certamen, nisi prius ad tempus sue reddita fuerit potestati, & consanguineis prius liberè sociata. Inter que locus est etiam providendus in quo nulla vis multitudinis formidetur, ne sit difficile testes producere vel ceteras personas que tam à sanctis canonibus quam à venerandis Romanis legibus in hujusmodi controversis requiruntur.* Ecce, fili carissime, non de corde nostra nova verba confingimus, sed de jure canonico authentica producimus instituta, sicut viri prudentes te poterunt plenius edocere. Quocirca regalem prudentiam rogamus attentius & monemus quatenus & quid liceat & quid deceat & quid etiam expediat in hoc agi negotio sollerter attendas, ab illis avertens auditum qui caput tuum oleo peccatoris impinguant: quoniam, ut divinis verbis utamur, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, illud tibi sub obtentu divini judicij pro tuorum remedio peccatorum in virtute spiritus sancti mandantes, quatinus præfatum Reginam in nullo permittas offendi vel ad aliquid invitam compelli, sed eam & debita facias libertate potiri & regali honorificentia pertractari; ne, si secus feceris, quod non credimus, indignationem divinam & apostolicam merearis, & præter grandem offensam, gravem quoque pœnam incur-

Vide cap. 10
de
regul. & no
est.

Vide supra
cap. 10.

ras, tuaque novissima primis & mediis hujus peccati merito non concordent. Datum Laterani v. Idus Decembris, pontificatus nostri anno undecimo.

*DILECTO FILIO GUALÆ
sanctæ Mariæ in Porticu Diacono Cardi-
nali, apostolicæ sedis Legato.*

*Epist. 183.
Super eodem.*

Super causa conjugij carissimo in Christo filio nostro Philippo Regi Francorum illustri scribimus in hunc modum. *Veniens ad apostolicam sedem dilectus filius Guido nuntius tuus &c. ut in alia usque in finem.* Ideoque discretioni tuæ, fili Legate, per apostolica scripta præcipiendo mandamus quatenus secundum formam præscriptam prævia ratione procedas. Datum Laterani &c.

*MAGVNTINO ET MAGDEBVRGENSI
Archiepiscopis.*

*Epist. 184.
De matrimo-
nio Regis
Boemiarum.
* Orthodoxarum.
Vide supra lib.
2. epist. 188. &
cap. Constitutio-
nis, De testib.*

Olim per litteras à venerabili fratre nostro Avelbergensi Episcopo & dilecto filio Abbate in Sichen nobis destinatas accepimus quòd cum * O. illustrem Regem Boemiarum super causa matrimonij quæ vertitur inter ipsum & nobilem mulierem A. sororem Marchionis Misnensis auctoritate tam nostra quam Legatorum nostrorum peremptoriè citavissent, parte mulieris ipsius in eorum præsentia comparente, idem Rex contumaciter se subtrahit. Cum autem ab ejusdem mulieris fuisset parte propositum quòd memoratus Rex B. Presbyterum, quem præfati iudices cum litteris citatoris miserant ad eundem, capi fecerat & arctæ custodiæ mancipari, ac iidem iudices post peremptoriàm diem biduo expectassent si forsan aliquis pro præfato Rege in eorum præsentia compareret, quia demum jam die tertia probato per testes idoneos quòd pervenerant litteræ citationis ad ipsum, suam manifestè contumaciam cognoverunt, excommunicationis in eum sententiam protulere. Cum igitur dictus Rex diceretur recusasse prædictos iudices ut suspectos, venerabili fratri nostro Hostiensi Episcopo & dilecto filio Leoni tituli sanctæ crucis Presbytero Cardinali, quibus tunc fuerat pro causis Imperij ac Ecclesiæ ad partes illas officium legationis injunctum, dedimus in mandatis quatinus juratoria cautione ab ipso Rege recepta quòd juri pareret, beneficium impenderent absolutionis eidem, & inquirerent, sit tamen possent ad hoc intendere, per seipsos, vel facerent per aliquos idoneos viros inquiri

utrum prædicti iudices ab ipso possent rationabiliter recusari; quòd si forent rationabiliter recusati, audirent causam vel facerent audiri appellatione remota, ita quòd cum esset usque ad sententiam in ipsa processum, nobis remitteretur instructa, præfixo partibus termino competente quo se per procuratores idoneos nostro conspectui præsentarent justam auctore Deo sententiam recepturam; alioquin partes ad priorum iudicum remitterentur examen. Verùm quoniam ipsi Legati, propter miserabilem illum eventum qui rerum statum inopinata morte Principis immutavit, de arrepto legationis itinere recedentes, eis intendere nequiverunt, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus absoluto præfato Rege secundum formam præscriptam, inquiratis sollicitè per vos ipsos utrum iudices antedicti possint ab eo rationabiliter recusari, & in ceteris mandatum apostolicum, quod prædictis fuit Legatis injunctum, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo exequi procuretis. Datum Laterani 11. Idus Decembris, pontificatus nostri anno undecimo.

*VNIVERSIS CHRISTI
fidelibus per Lombardiam & Marchiam
constitutis.*

Vtinam Dominus & nobis efficacem sermonem & vobis ac aliis perfectum largiretur auditum; ut quod de celestis Regis obsequio suademus, saltem per parabola inducanimi Regis temporalis implere, qui cum servorum suorum culpa regnum proprium amisisset, ad recuperationem ipsius auxilium sæpe flagitavit eorum; quibus ei non solum illud impendere contumaciter recusantibus, quin immo manus suas convertentibus hostiliter in se ipsos, ipse demum propria recuperavit potentia regnum suum. Num igitur quis ex vobis tam misericors est vel demens qui si vice Regis hujusmodi fungeretur, accepto tempore justitiam judicandi servos tales, tamquam regios proditores & perfidos infideles, exilio vel incendio, suspendio, sive forsan alio duriori supplicio non puniret, ut malis malè perditis, in eorum bona fideles alios subrogaret? Porrò si sic Rex faceret temporalis, qui solum in corpore potestatem haberet, quanto magis Dominus Iesus Christus Rex Regum & Dominus dominantium, qui & corpus & animam nobis contulit, & utrumque potens est mittere in gehennam, de ingratitude

*Epist. 185.
De successu
terre sancte.*